

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

**Zie, Ik maak alle
dingen nieuw**

*Contextuele theologie
uit de 16de eeuw*

De vrijgevinge Geest

De Heidelbergse Catechismus
vitaal of verouderd?

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, drs. Janneke Burger- Niemeijer,
drs. Peter Hommes, drs. Erik Koning,
dr. Hans Schaeffer.

Brede redactie kernredactie plus dr. Erik de Boer,
dr. Ad de Bruijne, Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie, Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat met (abonnementen)administratie te maken heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie | www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechthoorden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

RODE LIJN

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

Het voorstel om de ambten open te stellen voor de vrouw ligt gevoelig. Waarom? Omdat er in het verleden grote woorden over gesproken zijn. We hebben het gebruikt als ijkpunt om andere kerken aan te meten. Al waren gesprekken met Nederlands Gereformeerde Kerken in meerdere plaatsen nog zo hoopgevend, alleen om het feit van de vrouw in het ambt moest vanuit onze synode telkens een negatief advies over verdere samenwerking worden gegeven. Het was als een rode lijn die niet overschreden mocht worden, net als het gebruik van gifgas in Syrië.

Dat is curieus! Je zou verwachten dat een dergelijke rode lijn getrokken zou worden bij Gods verlossing in Jezus Christus, niet bij een onderwerp dat daar niet toe doet en dat vooral iets is van de eigen overtuiging.

Het gaat immers om de vraag of een voorschrift van God uit de tijd van Paulus vandaag nog geldig is. Die vraag is niet onbelangrijk, maar wel beperkt. Net als toen ten aanzien van het eten van vlees, dat spanning gaf omdat het eerst niet mocht en later wel. De heilige Geest leert ons dat we elkaar dan niet moeten beoordelen op gedrag, maar op

overtuiging, om in elkaar de oprechte wil te herkennen om God hierin te dienen. Bovendien zegt Hij, dat wie wel eet niet méér is en wie niet eet niet minder is. Het doet er niet toe voor je behoud! Dat geldt dan toch ook voor het ambt, die nederige en tijdelijke dienst. Of ook vrouwen het ambt mogen bekleden is een vraag die velen persoonlijk raakt. Daarom moet daar een eerlijk antwoord op komen. Maar wat dit ook wordt, hoe belangrijk is dit in het licht van de eeuwigheid? Het gaat hoe dan ook om de boodschap zelf, dat Jezus Christus wordt verkondigd, confronterend en bevrijdend! Wie die boodschap brengt is daaraan ondergeschikt, daarover zouden wij niet moeten strijden en al helemaal geen ban uitspreken.

Adverteren in de Special van 1 november ?

Thema **Gewond door het leven**

Reserveren kan tot uiterlijk 28 september
Informatie: Nico Postuma. tel. 06-139 959 05.
E-mail: adverteren@dereformatie.nl

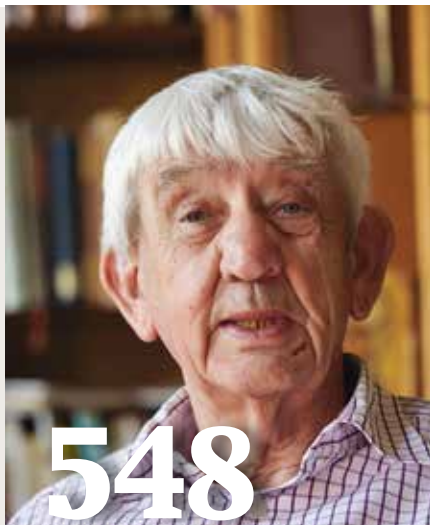
IN DIT NUMMER

HIEP HIEP HOERA

VOOR DE HEIDELBERGER

De Heidelbergse Catechismus werd in 1563 uitgegeven en viert dit jaar dus haar 450-ste verjaardag. Functioneert dat leerboekje eigenlijk nog wel binnen onze kerken of is het een dode letter geworden? We vroegen het een tiental predikanten.

BLIJVEN BELIJDEN

Wat de Heidelbergse niet doet, doet de catechismus van Ben Wentsel wel: antwoorden geven op vragen van onze tijd. Jordi Kooiman, eindredacteur van Opbouw, hield een interview met hem. 'Je bent er nooit, je moet blijven belijden.'

MODERNE CONFESSIES – EEN BLOEMLEZING

Ook na het ontstaan van de Drie Formulieren van Eenheid eeuwen geleden hebben kerken en gelovigen gepoogd de kern van hun geloof waarheidsgetrouw te beschrijven. In dit artikel vindt u een kleine bloemlezing uit een drietal moderne confessies

EN VERDER

551 COLUMN ONMACHT /// 551 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 552 CONTEXTUELE THEOLOGIE UIT DE 16DE EEUW /// 557 UIT DE KERKEN /// 558 WANDELEN MET GOD ZIE, IK MAAK ALLE DINGEN NIEUW /// 560 BIJBELTAAL GEMAAKT UIT HEMELSTOF /// 562 BOEKBESPREKING DE VRIJGEVIGE GEEST /// 564 NIEUWS EN PERSBERICHTEN

Hiep hiep hoera voor de Heidelbergse!

TEKST: HELEEN SYTSMA-VAN LOO, NEERLANDICUS EN EINDREDACTEUR ///

Het feit dat het 450 jaar geleden is dat de Heidelbergse Catechismus (HC) het levenslicht zag, wordt dit jaar in allerlei verbanden uitgebreid gevierd. Maar functioneert dat leerboek nog wel binnen onze kerken of is het een dode letter geworden? We vroegen aan een aantal predikanten hoe zij dit 'Formulier van Eenheid' gebruiken in hun werk, en of het in hun ogen nog eens 450 jaar meekan.

'De letters "made in Germany 1563" worden steeds groter,' schrijft ds. Wim van der Schee uit Amsterdam. De *good old Heidelberg* zit er bij hemzelf nog aardig in en hij citeert er geregeld uit in zijn preken. Maar hij vindt de Catechismus als leerboek niet geschikt omdat zij een gedateerde weergave geeft van een bepaalde gereformeerde traditie die als zodanig niet meer bestaat. Huib Boersma, predikant te Haulerwijk, is het met hem eens: 'Dat de HC een gedateerd document is, blijkt uit de reacties van jongeren voor wie de HC is geschreven. De taal is vaak onbegrijpelijk en de inhoud gaat uit van werkelijkheden die vandaag niet relevant meer zijn.'

Veel van hun collega's maken in hun werk wel regelmatig gebruik van de HC: in preken, in leerdiensten en op

catechisatie, een enkele keer ook in het pastoraat. Dat doen ze omdat het zo afgesproken is, omdat het de belijdenis van de kerken is, maar vooral vanwege de inhoud. 'Ik ervaar de formuleringen van de HC altijd nog als bijzonder doordacht en evenwichtig,' schrijft ds. Klaas van den Geest uit Alphen aan den Rijn. Gertjan Oosterhuis, predikant te Zoetermeer, noemt het 'een heel bemoedigend

'De formuleringen

van de HC zijn nog

altijd bijzonder

doordacht en

evenwichtig'

belijdenisgeschrift, maar voor de catechisaties niet zo geschikt. Er staan te veel vragen in waaraan de jongere catechisanten niet toe zijn. Aan de andere kant, wanneer je via hun eigen vragen op zoek gaat naar Bijbelse antwoorden, kom je na wat omzwervingen regelmatig uit bij de kernachtige antwoorden die de HC aanreikt.'

Ds. Dolf te Velde uit Pijnacker-Nootdorp gebruikt de HC met veel plezier in

prediking en onderwijs. Hij schrijft: 'Aan het begin van m'n predikantschap in Pijnacker-Nootdorp heb ik een complete serie HC-preken gemaakt en dat was bijzonder leerzaam – voor mijzelf, en hopelijk ook voor de gemeente. Al snel ben ik wel op een andere stijl van HC-preken overgegaan: niet meer alle onderdeeljes van de zondag bespreken, maar een of meer Bijbelgedeeltes centraal stellen. De boodschap van de preek bouw ik nu meestal op vanuit het Bijbelgedeelte, waarbij ik op relevante punten nog even de link met stukjes HC leg. Ik vind het een leuke uitdaging om vanuit een actueel thema de inhoud van de HC aan de orde te stellen.'

Jubileum De systematiek en de overzichtelijkheid van de Heidelbergse Catechismus maken haar in de ogen van veel predikanten ook in onze tijd nog heel bruikbaar, hoewel de HC wat dat betreft geen monopoliepositie heeft. Ds.

Ed Buitendijk uit Waddinxveen hield onlangs nog een preken-serie over de Dordtse Leerregels en gebruikte vorig jaar in plaats van de HC alle artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis als preektekst. 'Het mooie daarvan is dat er ook andere geloofsonderwerpen aan de orde komen,' schrijft hij. 'Daar is zeker behoefte aan en het is fijn om te doen.'

Verder pakken predikanten er vaak ook andere, veelal modernere systematische verwoordingen van het geloof bij. Het gaat dan bijvoorbeeld om de Nieuwe Dogmatiek, de Alphacursus en het materiaal van Christianity Explored.

Huib Boersma heeft moeite met die systematieken en schrijft: 'Ik gebruik alleen de Bijbel; geloven en het geloofsgesprek hebben niets met systematiek te maken maar alles met dynamiek en die vind je in de Bijbel.' Hij snapt ook niet dat de HC, die hij 'een gefossiliseerd document' noemt, zoveel aandacht krijgt. 'Het zijn de hobbyisten die denken dat dit document nog leeft en die niet doorhebben dat op het grondvlak binnen de christenheid in Nederland er een andere werkelijkheid is dan de werkelijkheid die de HC oproept.'

Zijn collega uit Almkerk-Werkendam, ds. Anne van der Sloot, vindt juist dat de Heidelberger in haar jubileumjaar wel wat meer aandacht verdient, en dan bij voorkeur positieve. Hij vond de aandacht vanuit de GKv dit jaar wat magertjes, terwijl het zo'n mooie kans was om als gereformeerde belijders in ons land eens te wijzen op wat ons geestelijk bindt: de liefde voor de heilige Schrift en de belijdenis van de kerk die daarop is gegrond.

Leerdiensten De Heidelberger leent zich vanwege haar overzichtelijkheid

voor leerdiensten. Een aantal predikanten geeft aan dat ze met die leerdiensten wat aan het experimenteren zijn, soms in samenwerking met andere classiskerken, soms alleen in hun eigen gemeente. Ze zouden wat meer interactie tijdens de leerdienst, in de vorm van vragen en reacties vanuit de gemeente, op prijs stellen, maar dat komt nog niet overal

even goed uit de verf. 'Een wat ontspannender setting zou welkom zijn,' schrijft ds. Gert Meijer uit Assen-Zuid. In Assen-Marsdijk, waar Edgar Kramer predikant is, worden leerdiensten gewaardeerd, maar bij een nabespreking is de opkomst doorgaans niet zo hoog.

Dolf te Velde staat er zelf wel heel erg open voor, maar, schrijft hij, 'het heeft hier geen urgentie, en ik heb er ook nog geen ervaring mee. Binnen onze classis wordt wel eens geopperd om samen thematische series uit te werken en die dan op een rondje langs de classiskerken te houden, maar verder dan opperen is het nog niet gekomen.'

In Zoetermeer gaat het goed met de leerdiensten, schrijft ds. Oosterhuis. 'Als werkvorm gebruiken we onder meer hoorcollege, responsiecollege, kring-gesprekken, quiz, film, verwerking in huiskringen, discussies en dergelijke per mail rond de diensten. Leerdiensten worden voorbereid met een groepje gemeenteleden. Het werkt geweldig!' In het algemeen vindt Klaas van den Geest leerdiensten, al dan niet met de HC, geschikt als verdiepingsmogelijkheid en als mogelijkheid de gemeente te helpen het geloof te verwoorden in de moderne context. Dat betekent dat je altijd moet zorgen voor actualisering van het materiaal, of dat nu uit de HC

Zacharias Ursinus ///

De Heidelbergse Catechismus is in 1563 uitgegeven in Heidelberg, door Frederik de Vrome, keurvorst van de Paltz (1559-1576). Het is ontworpen als leerboekje, in de eerste plaats voor de jeugd, om grip te krijgen op het gereformeerde geloof. Als één van de voornaamste auteurs geldt Zacharias Ursinus (1534-1583). Onder meer via Nederlandse vluchtelingen in Heidelberg werd deze Catechismus al snel vertaald en verspreid in Nederland. Men herkende er het eigen geloof in. Het werd officieel als leerboek van de kerk aangenomen, onder andere door de Synode van Dordrecht (1618-1619).

De tekst van de Heidelbergse Catechismus zoals die in het Gereformeerd Kerkboek is weergegeven, is vastgesteld op de Generale Synode Heemse 1984-1985.

Bron: www.gkv.nl.

komt of uit ergens anders uit. Hij trekt zich verder niet zoveel aan van allerlei klaagzangen over de middagdienst. 'Zolang die er is,' schrijft hij, 'maak ik er iets van, maar dan wel vanuit de inhoud, een zinvolle boodschap. Wie daarin geïnteresseerd is, zal komen. Als dat er steeds minder zijn, maak ik meer prikkelende reclame voor de onderwerpen vooraf. Komt men uiteindelijk helemaal

niet meer, dan zoeken we gewoon andere kanalen om hetzelfde te doen. Want onderwijs blijft nodig.'

52 zondagen Het gebeurt nog steeds dat gastpredikanten worden benaderd om volgens rooster uit de Catechismus te preken. Oosterhuis noemt dat 'een beetje verontrustend', maar honoreert zo'n verzoek wel altijd, in de vorm van een leerdienst. Maar de gedachte die achter zo'n verzoek zit, is zijns inziens volstrekt achterhaald. De HC met z'n 52 zondagen ging uit van een predikant die tweemaal per week voorging in zijn eigen gemeente, 's ochtends over de vrije stof en 's middags over de HC. 'Zo werkt dat tegenwoordig bijna nergens meer,' schrijft hij, om verder te gaan: 'Het lijkt me de hoogste tijd dat we dit probleem concreet onder ogen zien en er een adequate oplossing voor vinden.' Hij hoopt dat er nog eens een soort handboekje komt met tips voor het hedendaagse gebruik van de Catechismus.

Gedateerd Op de vraag of de Heidelbergse Catechismus in onze tijd geschikt is voor onderwijs aan kringen, aan jongeren en in de kerkdienst antwoorden de meeste predikanten nogal terughoudend. 'De delen over de wet en het gebed en een paar andere vragen en antwoorden wel,' vindt ds. Hans-Jan Roosenbrand uit Delft. 'Andere delen zijn mooi, maar dragen te veel het stempel van de ontstaanstijd om ze zonder meer te gebruiken vandaag.' Ds. Buitendijk valt hem daarin bij: 'Je proeft de datering hier en daar in de gekozen woorden, en ook de directe aanleiding: de verdediging van de leer tegenover de rooms-katholieke kerk. Kerkmensen van nu hebben andere

vragen dan die van toen.' Ernst Leeftink, predikant te Assen-Peelo, is van mening dat HC als model wel geschikt is, maar om strikt te volgen niet. 'Als kapstok kan de Heidelberger nog wel dienst doen, maar in de uitwerking moet de leraar met z'n tijd meegaan,' vindt hij. 'Dat geldt voor de vorm waarin je de inhoud van de HC giet, maar ook voor de thema's die in de tijd van de HC nog niet in beeld waren. Daarom is de HC voor

mij wel nuttig, maar niet zaligmakend.' Ds. Gijs Zomer uit Waardhuizen begint soms de belijdeniscatechisatie met de vraag: waarover zullen we het hebben dit jaar, komen jullie maar met jullie vragen en problemen. 'Een eerste reactie is dan soms: we willen níét de Catechismus,' schrijft hij. Maar het is zijn ervaring dat de voorgelegde vragen vaak de aloude vragen van de Catechismus zijn. Zijn collega uit de genabuurde kerk van Almkerk-Werkendam, ds. Anne van der Sloot, vindt de HC juist zeer geschikt en noemt het een ijzersterk boekje. 'We hebben onlangs de 450ste verjaardag ervan gevierd op een feestelijke avond voor alle catechisanten en hun ouders, en natuurlijk met gebak en een frisdrankje.' Overigens, geeft hij toe, moet je de inhoud van de HC op de catechisaties natuurlijk wel uitlegen en vertellen.

Relevant De Catechismus is onder de gevraagde predikanten dus niet in onbruik geraakt, maar er moet wel een vertaalslag gemaakt worden naar vandaag, is over het algemeen hun ervaring. Zondag 1 ('Wat is uw enige

troost enz.?)' blijft met stip op nummer 1 staan als ijzersterke binnenkomer. Sterk noemt ds. Van den Geest daarnaast dat de inhoud goed doordacht en fundamenteel is; het vraagt heel wat om de HC te verbeteren. 'Uiteraard zijn er passages waar je minimaal een wat langer verhaal bij moet vertellen,' gaat hij verder, en hij geeft als voorbeelden onder andere zondag 20 (over de heilige Geest): wel erg kort over een groot onderwerp; zondag 5 en 6 (over verzoening): nogal redeneerderig, en de zondagen over de sacramenten, die hij lang en polemisch noemt.

Gertjan Oosterhuis schrijft: 'Lang heeft de illusie bestaan dat je door trouwhartig de HC te bepreken alle relevante onderwerpen van de christelijke leer wel zo ongeveer te pakken had. Maar de HC zegt bijvoorbeeld heel weinig over de ambten, de engelen en nog wel meer Bijbelse onderwerpen. En natuurlijk ontbreken antwoorden op actuele thema's als de islam, de evolutietheorie, Schriftgezag en Israël. Dat kun je ondervangen door naast de HC andere belijdenisschriften of hedendaagse publicaties

'Antwoorden op actuele thema's als de islam, de evolutietheorie, Schriftgezag en Israël ontbreken'

te gebruiken.' Dat schrijft ook ds. Leeftink: 'De HC is tijdbepaald qua aandachtspunten en heeft een nogal klassieke opzet met haar vraag- en antwoordvorm. Maar dat kun je ondervangen door er vrij mee om te gaan in kerkdienst en catechese.' Ds. Zomer noemt de Catechismus als onderwijsmethodiek verouderd, en taalkundig en begripsmatig is de aansluiting steeds moeilijker. 'Dat is overigens geen reden om de Catechismus nu maar te vergeten,' voegt hij haastig toe: 'Het is een noodzakelijke uitdaging om aloude begrippen nieuw

te verkondigen.'

Ds. Te Velde ziet meer dan genoeg invalshoeken om fris en actueel te blijven preken over de HC. De persoonlijke en uitgebalanceerde verwoording en de krachtige onderstroom waarin hij de kern van het evangelie herkent, vindt hij heel sterk. Te Velde is overigens samen met twee andere jonge theologen (Theo Pleizier en Arnold Huijgen) betrokken bij een initiatief om te komen tot een nieuwe Catechismus gericht op twintigers en dertigers van vandaag. 'Niet zozeer ter vervanging van de HC als confessie,' schrijft hij, 'maar in een poging om een nieuwe basistekst voor geloofsonderricht aan te bieden.'

Toekomst Huib Boersma ziet geen toekomst voor de Heidelbergse Catechismus. Hij schrijft: 'Ik zie alleen toekomst

in geloofsgesprekken bij een geopende Bijbel. Dan krijg je levendige spiritualiteit.' Zijn collega's zijn minder somber. Ds. Van der Schee meent dat een document dat zich op eigen kracht een plaats veroverd heeft in de kerken buiten de Palts een blijvertje is en hij noemt het 'een erg sterke vorm van een vroegindividualistische contextualisering van het geloof.' Aan de andere kant denkt wel hij dat de dagen van de HC als officieel leerboek geteld zijn.

Peter van der Laan, kerkelijk werker in Hardinxveld-Giesendam, ziet daar nog wel ruimte voor, maar dan in een vrijere vorm, als manier om geloofsleerlingen zelf te leren uiten hoe en wat ze mogen geloven. 'Daar hoeft je niet mee om te gaan in termen van uit

het hoofd leren,' schrijft hij, 'maar de HC is bruikbaar in een leeromgeving om te ervaren, uit te dagen, uit te nodigen en te confronteren, met keuzes uit de letterlijke tekst.'

Ds. Van der Sloot is bang dat met een eventueel verdwijnen van de HC ook het gereformeerde gedachtegoed

'Als belijdenis hebben

we dit geschrift

ook in de toekomst

hard nodig'

uit onze kerken zal verdwijnen. 'Dan vrees ik,' schrijft hij, 'dat de aandacht voor de geloofsinhoud verdwijnt en dat onder ons de nadruk meer en meer komt te liggen op de gelovende mens.' En zijn collega Zomer stelt: 'De

Catechismus behoort inhoudelijk tot ons gemeenschappelijk geloof. Als belijdenis hebben we dit geschrift ook in de toekomst hard nodig.'

Heiliggeistkirche

Een springlevend boekje van 400 jaar heette het in '63 toen ik ter cattedak ging. Wij leerden gereformeerd te geloven, werden als koningen aangesproken. Wat nuttigheid krijgt gij hiermee? Geginnegap toen het bloot schepsel langskwam. Dat nam een uur. Maar zondag 1 begrepen we meteen.

Troostmonument in leven en in sterven. Wijd open armen van Jezus voor jou. Houvast voor kinderen, in 52-voud. Servicebalie van geloof voor je hart en hoofd: geen vaagvuur, geen schuld, al vallen haren bij plukken. Ursinus blijft het nu 450 jaar herhalen – die levensboodschap in alle talen.

Ria Borkent

2013 - 450 jaar Heidelbergse Catechismus

Blijven belijden

Ben Wentsel over zijn kleine en grote catechismus

TEKST: JORDI KOOIMAN, EINDREDACTEUR VAN OPBOUW /// FOTO: JACO KLAMER

Wat de Heidelberger niet doet, doet de catechismus van Ben Wentsel wel: antwoorden geven op vragen van ónze tijd. De secularisering, de islam, antisemitisme: allerlei actuele zaken neemt de emerituspredikant onder de loep. 'Ik wil de bestaande belijdenisgeschriften niet vervangen, maar juist voortzetten,' zegt hij. 'Je bent er nooit. Je moet blijven belijden.'

'Dit is geen gewoon boekje.' Ds. Ben Wentsel zit achter het grote bureau in zijn studeerkamer. Voor hem liggen *De kleine Protestantse Catechismus* en *De grote Protestantse Catechismus*, de vruchten van twintig jaar lesgeven in de geloofsleer aan De Wittenberg in Zeist, de vruchten ook van een lang leven (84 jaar is hij inmiddels) als dienaar van het Woord. Zijn opmerking over zijn eigen werk is er echter geen van trots of eigenwaan. Dat het geen 'gewoon boekje' is, heeft niks te maken met Wentsel zelf, met zijn staat van dienst of met zijn zienswijzen. 'Wat ik schrijf, is niet van mijzelf, het is niet mijn mening,' zegt hij. Nee, het boek is bijzonder omdat het de aloude geloofsleer van de kerk op nieuw onder woorden heeft gebracht, maar dan vanuit de context van onze tijd. Wentsel: 'Ik heb de belijdenisgeschriften proberen voort te zetten en de lijnen van de reformatie doorgetrokken naar nu. Het boek bijt het spits af naar de 21ste eeuw.'

Lijvig *De kleine Protestantse Catechismus* is een boekje van zo'n 140 pagina's en is er voor het brede publiek. Het telt 50 oefeningen – of gesprekken – die uitgewerkt zijn in 240 vragen en antwoorden.

De grote variant is een pil van meer dan 700 pagina's en werkt de 50 onderwerpen dieper uit aan de hand van 1077 vragen en antwoorden. Voer voor theologen, dominees en andere bovengemiddelde 'leermensen'.

'Eerst met God praten in gebed, dan over God praten met een leraar: dat is het idee van Wentsel'

Hoewel Wentsel de catechismus de afgelopen jaren schreef, voert de oorsprong van het werk veel verder terug, tot in de jaren '70. Wentsel was in 1976 net een paar jaar voorganger van zijn vijfde gemeente, de Gereformeerde Kerk van Den Haag-West, toen (NGK'er) Peter van Kampen hem vroeg om les te komen geven op de Bijbelschool in Zeist (tegenwoordig De Wittenberg). Hij nam het aanbod graag aan en onderwees zo'n twintig jaar lang studenten in de leer van de Bijbel. Wentsel zette zijn lessen ook op papier

en daaruit ontstond een lijvige dogmatiek, die door uitgeverij Kok tussen 1981 en 1998 in zeven banden werd uitgebracht. Die 5000 pagina's vatte Wentsel in 2006 samen in het tweedelige *HIJ-IS-ER-BIJ*.

Hoewel al toegankelijker, was dat handboek toch nog zware kost voor studenten, zo merkte theoloog Jan Hoek op bij de presentatie. Dat prikkelde Wentsel om, ondanks dat hij de 70 allang gepasseerd was, nóg een vertaalslag te maken. Dat werden na zes jaar werk de kleine en grote catechismus.

Mondig Wentsel slaat de kleine catechismus open bij de eerste oefening en leest de eerste vraag voor. 'Waar vinden we U, Geheimzinnige, naar wie velen op zoek zijn?'

Hij vraagt mij het antwoord voor te lezen. 'U bent er, mens, omdat Ik er ben; u zult er zijn, omdat Ik er zal zijn. Ik ben de Alfa en de Omega, Hij-die-is en Hij-die-was en Hij-die-komt, de Albeheerser. Ik zoek u en sta voor u open; als u volhardt, vindt u Mij.' 'Zie je?' zegt hij. 'Iedere oefening begint met een gesprek met God, een gebed.'

Het is belangrijk dat wij met God leren omgaan. Er wordt heel veel óver Hem gepraat, maar je moet eerst mét Hem praten. We moeten in zekere zin “mondig” worden in onze omgang met Hem.’

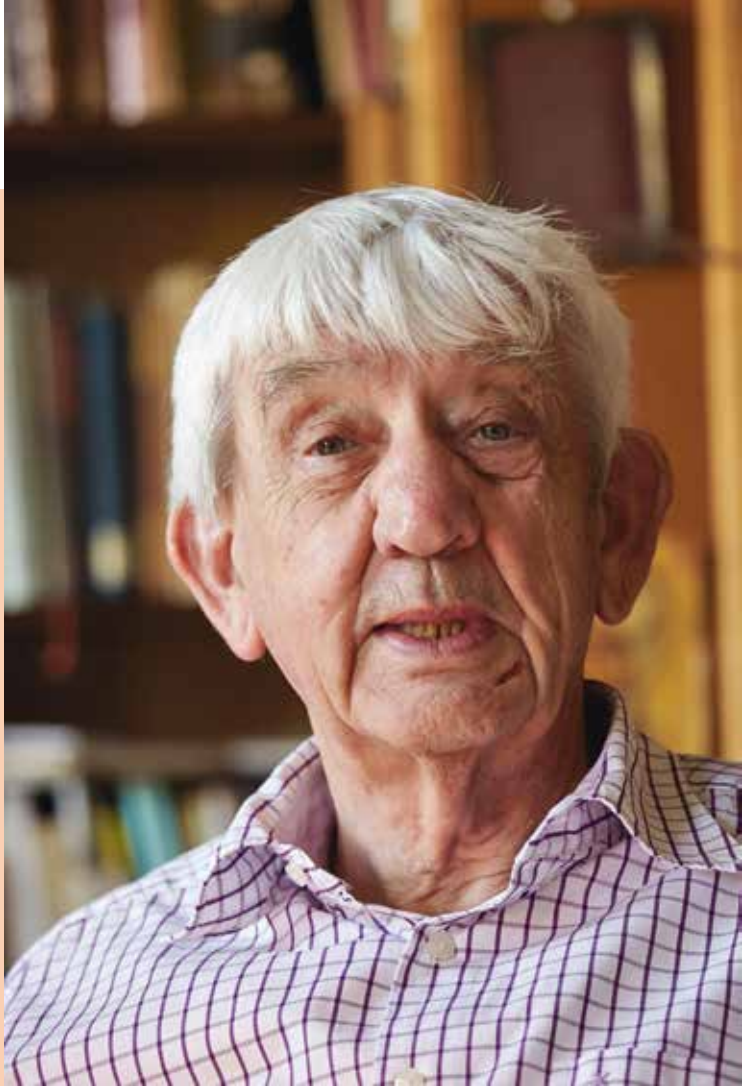
Er volgen nog drie vragen, waarna de oefening op de rechter bladzijde verdergaat met een ‘gesprek tussen leraar en leerling,’ dat meer vormgegeven is in de bekende stijl van de Heidelbergse Catechismus. Eerst met God praten in gebed, dan over God praten met een leraar: dat is het idee van Wentsel. ‘Bovendien houdt die vraag- en antwoordvorm je scherp,’ zegt hij. ‘Het dwingt je om met antwoorden te komen.’

Actueel Op deze manier behandelt Wentsel alle mogelijke elementaire geloofsvragen. Wie is God? Spreekt God nog? Hoe regeert God goed en kwaad? Wie is Jezus? Waarom stierf Hij? Wat betekent Pasen? Wie is de heilige Geest?

Het verbond met Abraham krijgt veel ruimte – ‘dat loopt tot op de dag van vandaag door’ – en ook toont Wentsel een sterke missionaire inslag. ‘Jouw opdracht, mijn opdracht is het maken van discipelen. Een getuige van Jezus zijn, meer wil ik niet.’

Daarnaast passeren allerhande actuele vragen de revue. Wat beoogt U met de komst van de islam? Wat zegt U ons door de Shoah en de staat Israël? Hoe bestrijden wij het antisemitisme? Hoe gaan we om met aanleg, talenten en charismata? Hoe gaan we om met uw rechten op ons en met mensenrechten?

In deze vraagstukken bewijst Wentsel de relevantie van zijn catechismus ten opzichte van oudere catechismussen. Het is een catechismus van deze eeuw,

Biografie

Benjamin Wentsel (13 juli 1929) werd geboren in Ridderkerk als zoon van een dominee. Die ‘erfenis’ maakte hij te gelde door te gaan studeren aan de Theologische Hogeschool in Kampen en later te promoveren op het onderwerp ‘natuur en genade,’ naar aanleiding van een uitspraak van het Tweede Vaticaanse Concilie over moslims. Wentsel was predikant in de Gereformeerde Kerken van Pingjum-Zurich, Oudewater, De Lier, Beverwijk-Heemskerk en Den Haag-West. Van 1976 tot en met 1997 was hij docent aan De Wittenberg. In 1990 ging hij met vervroegd emeritaat om zijn dogmatiek af te kunnen maken.

Nu zijn dogmatiek en de daaruit voortvloeiende catechismus af zijn, is Wentsel begonnen aan zijn biografie. Die hoopt hij volgend jaar af te hebben. En daarna? Dan is het welletjes geweest, vindt hij. Eens moet hij een punt zetten.

*‘Het gaat bij de leer niet om weetjes,
om wetenswaardigheden.
Het gaat om je behoud, je zaligheid!’*

Islam

Net als in zijn dogmatiek HIJ-IS-ER-BIJ besteedt ds. Ben Wentsel in zijn catechismus veel aandacht aan de islam. Ter illustratie drie vragen uit de kleine protestantse catechismus rondom dit onderwerp.

55.4. Wat is de relatie tussen Isaak en Ismaël, Jezus en moslims?

Ik zette mijn verbond voort met Isaak en zijn nageslacht, gaf hun Kanaän en zegende door hen alle geslachten en dus ook Ismaëls nageslacht, Gen 17:15-22; 26:1-6, 12-14; Gal. 4:21-23.

58. Waarom liet U, alles regerende Vader, toe dat de islam opkwam?

Ik waardeerde het dat deze één God erkende en Jezus als de door Woord en Geest tot aanzijn geroepen zoon van Maria en zich beriep op Thora en Evangelie, maar zij raakte op een verkeerd spoor. Ik oefen al eeuwen geduld met moslims opdat zij Jezus erkennen als de met Mij gelijkwaardige Zoon; wie Hem (er) kent, kent ook Mij, zijn zender, Mat 1:21; Luc. 2:10-14; Joh. 1:18; 5:23-24.

59.1. Welke rol gaf U Ismaëls omvangrijke nageslacht en de islam?

Ik zegende dit nomadenvolk, maar het trad agressief op, Gen. 16:10,12; 17:20; 25:12-18; Richt. 2-3:1-6; 2 Kron. 21:16-17; 22:1.
Ik beproefde u door de islam, in 1453 door de val van Constantinopel, in 2001 door verwoesting van de tweelingtorens in New York, vgl. Mat. 24:1-14; 1 Pe. 3:13-17; 5:5-11; Openb. 18.

van deze tijd. En dat is iets wat we als kerk nodig hebben, meent de predikant. 'Je bent er nooit, je moet blijven belijden,' zegt hij. 'Zo werd in Zuid-Afrika ten tijde van de apartheid de Belhar-belijdenis opgesteld, die zich tegen de apartheid uitsprak (zie pag. 556). In je belijden moet je ingaan op de context. Voor ons betekent dat bijvoorbeeld dat we iets moeten met de toename van het aantal moslims om ons heen, of dat we iets te zeggen moeten hebben over het ietsisme, waar je zo vaak over hoort.'

Analfabeten De antwoorden van Wentsel, zowel die vanuit de persoon van God als die vanuit de leraar, worden ondersteund en verklaard met een groot aantal tekstverwijzingen. Je leest er daardoor niet vlot doorheen, maar dat is ook niet zijn bedoeling. 'Het is een boek waarvoor je je moet inspannen. Je moet de teksten opzoeken, je moet studeren,' zegt hij. Waarna hij wat wrang toevoegt: 'Dat wil men alleen niet meer tegenwoordig.' Dat laatste was één van de drijfveren voor Wentsel om zijn dogmatiek in toegankelijker taal op papier te zetten.

Er is volgens hem sprake van een groot 'leeranalphabetisme' in de kerken. Kort gezegd: 'Men weet niks meer.' De predikant zou graag zien dat dat verandert, dat kerkleden zich weer gaan verdiepen in de leer. Niet alleen ter opbouw van hun eigen geloof, maar ook vanuit een missionaire motivatie. 'Zeker in deze tijd moeten wij het christendom verdedigen. Ook intellectueel. Zoals in 1 Timoteüs staat geschreven: ver-

konstig de leer, om uzelf én uw naaste te redden. Het gaat bij de leer niet om weetjes, om wetenswaardigheden. Het gaat om je behoud, je zaligheid!'

Nieuw Nadat de kleine en grote catechismus vorig jaar uitkwamen, heeft Wentsel geprobeerd het onder de aandacht van de kerken te brengen. Dat viel echter vies tegen. 'De vrijzinnigen vinden het niks, omdat die niets willen vastleggen. De "midden-orthodoxen" lopen tegen het triniteitsdenken aan en de orthodoxen denken bij een catechis-

mus enkel aan de Heidelberger. Zij zijn wellicht ook bang voor iets nieuws of afwijkends. Terwijl ik zorgvuldig vermeden heb dat er iets van "Wentsel" in zou

komen te staan. Ik heb mijn meelezers altijd gevraagd om mij daarop aan te spreken. Want het gaat mij enkel om de Bijbel, om Gods Woord. Zo heb ik altijd gepreekt, zo heb ik ook dit geschreven.' Wentsel vindt het erg jammer dat de kerken tot nu toe weinig enthousiast

hebben gereageerd. 'Ik heb het werk in zekere zin voor hen gedaan. Ik heb het geschreven voor de kerk, voor de hele kerk. Maar ze hebben het links laten liggen.'

Nu wil de dominee zich niet beklagen en hij had ook niet verwacht dat zijn catechismus standaardwerk op iedere kansel zou worden. Maar voor bespreking in Bijbelkringen of als individueel leerboek lijkt het hem prima geschikt. 'Dus geef voortaan geen fles wijn of één of ander liflafje aan een jarige. Doe hem een catechismus cadeau.'

'Het is een catechismus van deze eeuw, van deze tijd. En dat is iets wat we als kerk nodig hebben'

Onmacht

TEKST: CAROLA SCHOUTEN, TWEDE KAMERLID VOOR DE CHRISTENUNIE ///

In de politiek gaat het om keuzes maken. Elke week stemmen Tweede Kamerleden letterlijk over vele besluiten die genomen moeten worden. Het gaat dan van kleine – maar niet betekenisloze – onderwerpen, tot belangrijke wetsvoorstellen. Soms is het duidelijk wat je vindt. Soms is het wikken en wegen. Maar meestal weet je als parlementariër wel waar je ongeveer uit zult komen. Toch zijn er kwesties waar je niet uit lijkt te kunnen komen. Afgelopen zomer keek ik verbijsterd naar de beelden van Syrische kinderen die een gifgasaanval niet hadden overleefd. Ze waren in rijen neergelegd. Rij zelloze kinderen... De tranen schoten in mijn ogen. Ook toen ik het fragiele lijf van een jongetje zag schokken, door de vele brandwonden die hij had opgelopen na een aanval met een brandbom. Het jongetje had de leeftijd van mijn zoon. Er was maar één woord dat mijn gevoel kon omschrijven: onmacht.

Enkele maanden geleden bezocht ik voor ZOA, samen met andere vrouwen, Jordanië. We spraken daar voornamelijk met Syrische vrouwen en kinderen. Ze waren gevlucht en woonden onder erbarmelijke omstandigheden in oude, verlaten panden. Zonder stromend water, zonder voedsel, zonder perspectief. Maar alles was beter dan de situatie in hun thuisland. De vrouwen vertelden gruwelijke verhalen. Hun mannen waren opgehaald en meegenomen. Of ter plekke vermoord. Het enige wat ik voelde was onmacht. De afgelopen weken is er nationaal en internationaal veel gediscussieerd over mogelijk ingrijpen in Syrië. Ook als Nederlandse parlementariërs werden we voor de keuze gesteld wat we eraan wilden doen. Er zijn weinig kwesties waar ik zo mee geworsteld heb als met deze. Aan de ene kant is er het ondraaglijk lijden waar we als internationale gemeenschap niet van weg kunnen

kijken. Aan de andere kant het besef dat ingrijpen de situatie voor de burgers misschien nog wel verergert. We kozen ervoor terughoudend te zijn en Syrië nu niet aan te vallen. Maar toch bleef het, dat gevoel van onmacht. Tijdens ons bezoek aan Jordanië vroeg ik een Syrische vrouw wat zij nodig had. Tot mijn verrassing vroeg zij niet om voedsel of een huis. Wat ze vroeg was gebed. Op dat moment besepte ik dat deze vrouw mij niet wees op mijn onmacht. Zij leerde mij het te verwachten van de Almachtige.

WWW.DEREFORMATIE.NL

De Heidelbergse Catechismus bestaat 450 jaar en wordt in de GKv nog volop gebruikt, zo blijkt uit het overzichtsartikel op pag. 444-447. Er zijn wel kanttekeningen bij te plaatsen en het is ook de vraag of zij nog wel bruikbaar is voor het doel waarvoor ze is geschreven: een leerboek zijn voor de jeugd van de kerk. We zijn benieuwd wat uw mening is over de bruikbaarheid van de HC en vragen u te reageren (via mail, Twitter of op de website) op de volgende stelling:

Met het eerstvolgende nummer begint De Reformatie aan haar 89ste jaargang; we hopen u nog lang te blijven dienen met dit blad. Heeft u suggesties voor thema's of vragen bij thema's die al in de planning staan, laat het ons weten. U mag deze onderwerpen verwachten in oktober: verhalen in prediking en pastoraat, en eenheid en verscheidenheid in liturgie. November begint met de gezamenlijke Special van Opbouw en De Reformatie over het thema: 'Gewond door het leven'.

De Heidelbergse Catechismus kan nog best 450 jaar mee.

Contextuele theologie uit de 16de eeuw

TEKST: HANS BURGER, ONDERZOEKER AAN DE TU IN KAMPEN ///

Het evangelie is goed nieuws voor iedereen dat het waard is om aan iedereen op een begrijpelijke manier uitgelegd te worden. Elke leraar weet: als je iets wilt uitleggen, sluit je zoveel mogelijk aan bij je leerlingen, je ordent de lesstof zo helder mogelijk en kiest voor een goede opbouw van je lessen. Dat geldt in elke lessituatie, maar al helemaal bij zoiets belangrijks als het evangelie.

In dit verband gebruikt C.J. Haak het begrip 'evangeliepresentatielijn'.¹ Als je aan iemand het evangelie wilt uitleggen, kies je een ingang en een ordening van de stof die aansluiten bij je gesprekspartner. Immers, aan iemand moet in zijn of haar persoonlijke situatie duidelijk worden gemaakt waarom Jezus Christus in eigen persoon het evangelie is. Om dat in verschillende situaties mogelijk te maken, reikt Haak een aantal presentatielijnen aan: één gericht op mensen uit traditionele kerken die nooit gegrepen zijn door het evangelie, één voor mensen met een postmodern levensgevoel bij wie de vraag naar zingeving voorop staat en één voor mensen die voor hun religiositeit te rade gaan bij New Age. De ene presentatielijn is in de ene situatie goed bruikbaar, de andere niet, zodat het handig is om meerdere presentatielijnen te beheersen. Deze evangeliepresentatielijnen zijn niet alleen van belang in evangelisatiegesprekken, maar in elke vorm van geloofs-

overdracht. Elke evangeliepresentatielijn sluit aan bij een vraag en kiest daarmee een startpunt. Verder wordt een selectie van thema's en een ordening gekozen die aansluiten bij het bevattingsvermogen van je gesprekspartners en bij de stof. Sommige thema's krijgen nadruk, andere juist niet. Alles bij elkaar leidt het tot een evangeliepresentatie met sterke punten maar ook met zwakke. Uiteraard hebben zulke keuzes gevolgen voor hoe we het evangelie begrijpen en dus voor ons christelijke leven.

'De manier waarop het evangelie wordt gepresenteerd heeft gevolgen voor ons christelijk leven'

Theologische structuur

Net als elke evangeliepresentatielijn bieden onze verschillende confessies een perspectief op het evangelie en op de christelijke leer, ook de Heidelbergse Catechismus. Het lijkt alsof in de Catechismus de structuur bepaald wordt door de drieslag ellende – verlossing – dankbaarheid, maar dat is alleen de oppervlaktestructuur. Op een dieper niveau bepaalt een ingewikkelder theologische redenering de structuur.

Deze redenering gaat als volgt:

1. God heeft mensen goed geschapen, in staat om te volbrengen wat Gods wet eist.
2. Door onze val in zonde zijn we daartoe niet langer in staat, maar zijn we geneigd tot elk kwaad.
3. God wil de zonde van de mens door zijn rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straffen.
4. Wij kunnen aan deze straf ontkomen als aan Gods gerechtigheid voldaan wordt door volledige betaling.
5. Wij kunnen zelf niet betalen.
6. Alleen Jezus Christus, echt en rechtvaardig mens, maar ook echt God, kan betalen voor onze zonde, de last van Gods toorn dragen en ons herstellen in gerechtigheid.
7. Alleen wie door waar geloof in Christus zijn ingelijfd, ontvangen de weldaden van zijn verlossing.
8. Een christen moet geloven wat het evangelie belooft. In verband hiermee wordt de inhoud van de Apostolische Geloofsbelijdenis behandeld.
9. Alleen door waar geloof in Jezus Christus zijn we rechtvaardig voor God, omdat God ons de volmaakte

- voldoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus geeft.
10. Onze goede werken voegen aan onze gerechtigheid niets toe.
  11. Als alleen geloof ons deel geeft aan Christus en zijn weldaden, is het belangrijk te weten waar dit geloof vandaan komt: van de heilige Geest die gebruik maakt van de verkondiging van het evangelie en de sacramenten. Daarop volgt een behandeling van Woord en sacramenten: zij verzekeren ons ervan dat we deel hebben aan het offer van Christus, en in het geval van het avondmaal, aan zijn weldaden.
  12. Het koninkrijk van de hemel wordt geopend en gesloten door de sleutels van het koninkrijk, die vragen om bekering en waar geloof.
  13. Gerechvaardigd door geloof moeten we nog wel goede werken doen omdat Christus' Geest ons vernieuwt naar het beeld van Christus: de oude mens moet sterven en de nieuwe mens opstaan.
  14. Door geloof worden goede werken gedaan naar de wet van God. In verband hiermee worden de tien geboden behandeld.
  15. Hoewel we deze geboden niet volmaakt kunnen houden, worden ze gepreikt om ons steeds beter te leren wat onze zondige aard is, wat de verlossing in Christus inhoudt, en om te bidden om de heiliging door de heilige Geest.
  16. Het gebed is nodig, want dit is het allerbelangrijkste in de dankbaarheid die God van ons eist. Dan volgt de behandeling van het gebed.

Schot in de roos De Heidelbergse Catechismus blijkt een knap staaltje te zijn van 'contextuele theologie' waarbij de rechtvaardiging door het geloof

het kernthema is. Het evangelie wordt uitgelegd aan laatmiddeleeuwse christenen die leven met onzekerheid over hun heil. Dominant in hun spiritualiteit zijn de biecht, in elk geval één keer per jaar, en de daarbij behorende boetedoening, het beangstigende vooruitzicht van het laatste oordeel, en een kerk die enerzijds zichzelf heel belangrijk vindt als distributeur van het eeuwige heil maar anderzijds in verval is. Wie de Catechismus gebruikt om het evangelie uit te leggen aan een onzekere 16de-eeuwse kerkverlater, schiet in de roos. Duidelijk wordt uitgelegd: hoe ben ik rechtvaardig voor God? Maar er is meer over het evangelie te zeggen. Het is belangrijk te zien wat de HC wel zegt en wat niet.

Andere Bijbelse beelden De Heidelbergse Catechismus legt het evangelie uit in termen die aansluiten bij het sacrament van de biecht. Zij richt zich op een individu in termen die vooral ontleend zijn aan de wereld van de rechtspraak: wet, schuld, geschonden recht, gerechtigheid, rechtsherstel, voldoening, rechtvaardiging. Dit is een goede mogelijkheid, maar niet de enige. De Bijbel gebruikt ook beelden die ontleend zijn aan de wereld van de tempel. Dan gaat het over onreinheid, onheiligheid, schuld, verzoening, een offer, een priester, een tempel, toewijding, heiliging. Ook kunnen beelden gebruikt worden ontleend aan de wereld van het ziekenhuis (arts, wonden, medicijn, genezing), de wereld van de slavenmarkt (gevangenschap, losgeld, bevrijding) en de wereld van het slagveld (strijd, vijand, tegenstander, overwinning). Het zijn Bijbelse beelden die andere aspecten van het evangelie naar voren halen en appelleren aan andere gebieden van ons voorstellingsvermogen.

ten van het evangelie naar voren halen en appelleren aan andere gebieden van ons voorstellingsvermogen.

Heilsgeschiedenis Verder gaat de HC voorbij aan de ontwikkeling van de heilsgeschiedenis en de rol die Israël en de kerk hebben in de gang naar Gods koninkrijk. Israël was geroepen om als volk van priesters voor alle volken tot een zegen te zijn (Ex. 19:4-6). Pas in Christus wordt die missionaire roeping vervuld (1 Petr. 2:9). Daarnaast zal in Christus Gods wereldwijde regering eindelijk werkelijkheid

worden door het in ere herstelde Davidische koningschap. In Gods koninkrijk wordt Israël met Davids huis in volle glorie hersteld. Dit perspectief op missie, op Israël en op Gods rijk ontbreekt in de HC.

Dit zijn enkele voorbeelden die de beperktheid van die ene evangeliepresentatielijn zien. Door prediking en catechese vanuit de HC is onze spiritualiteit wel eeuwenlang daardoor gestempeld. Het is belangrijk om ons bewust te zijn van de eenzijdigheden daarvan, en te beseffen dat de HC niet geschreven is om het evangelie uit te leggen aan 21ste-eeuwse mensen. Eigentijds Bijbels denkwerk is nodig om in de 21ste eeuw het evangelie werkelijk te kunnen presenteren. De Heidelbergse Catechismus biedt ons contextuele theologie uit de 16de eeuw. Laten wij in de 21^e eeuw het voorbeeld van de HC volgen.

1 C.J. Haak, *De klok van nieuw leven: gemeente en evangelisatie: een methodiek*. Kampen (Voorhoeve), 1998, pag. 71-77.

Moderne confessies - een bloemlezing

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, THEOLOOG EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

In het verleden zijn er veel confessies geschreven die de kerk nog steeds gebruikt. Het bekendst zijn de Drie Formulieren van Eenheid, maar er zijn er meer. Ook in de afgelopen decennia hebben kerken en gelovigen gepoogd de kern van hun geloof waarheidsgetrouw en op een samenbindende manier te beschrijven. Hieronder een kleine bloemlezing uit een drietal moderne confessies.

New City Catechism

In 2012 werd in New York de New City Catechism gelanceerd door The Gospel Coalition in de Verenigde Staten. Deze catechismus stelt in 52 vragen en antwoorden de belangrijke thema's van het christelijk geloof aan de orde. Inspiratiebronnen zijn de Heidelbergse Catechismus, de Westminster Catechismi en de Geneefse Catechismus van Calvijn.

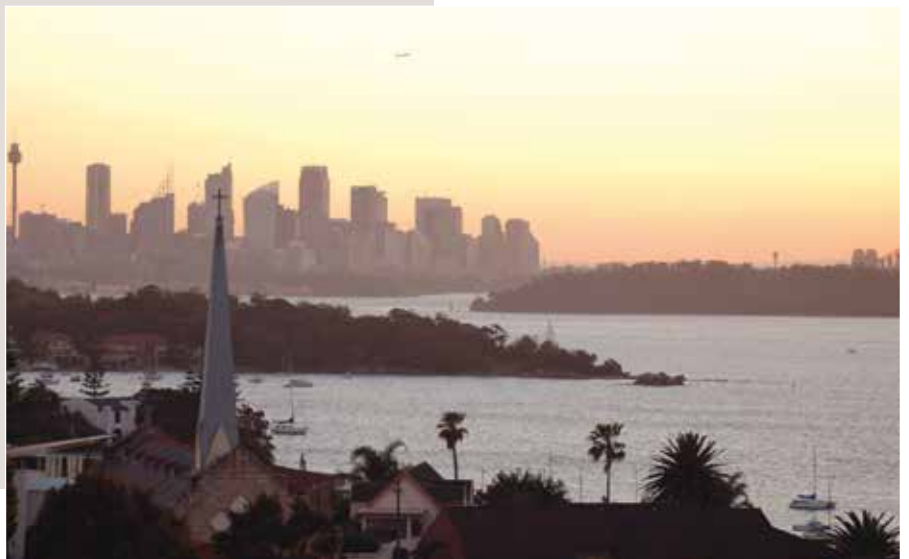
In een tijd waarin veel draait om praktisch discipelschap wil de Gospel Coalition het belang van de goede christelijke leer benadrukken. De praktijk van een gezamenlijke leerweg via de vragen en antwoorden van een catechismus willen ze graag nieuw leven inroepen voor gezinnen en gemeentes.

Een Nederlandse vertaling van dit document zal binnenkort verschijnen op de websites www.geloofstoerusting.nl en www.newcitycatechism.nl.

Initiatiefnemers Marcel Vroegop en Arjan van Gent zijn beiden erg enthousiast: 'De New City Catechism is een prachtig initiatief, waarin het christelijke geloof op een heldere, diepgaande, maar ook eenvoudige manier verwoord is. Door het gebruik van videomateriaal is deze confessie ook aansprekend voor jongeren. We zien er erg naar uit dat God het als een instrument in zijn hand gebruiken zal.'

Vraag 15. Aangezien niemand de wet kan houden, wat is zijn functie?

Opdat wij de heilige natuur en de wil van God kennen, en de zondige natuur en de ongehoorzaamheid van onze harten, en daarmee onze behoefte aan een Verlosser. Ook leert de wet ons en spoort ons aan om een waardig leven te leven voor onze Verlosser.

Our World Belongs to God

Vraag 25. Betekent de dood van Christus dat al onze zonden vergeven kunnen worden? Ja, want Christus' dood aan het kruis was genoeg om te betalen voor de straf op onze zonden. God rekent ons Christus' rechtvaardigheid aan alsof het onze eigen gerechtigheid zou zijn en Hij zal onze zonden niet meer in herinnering brengen.

Vraag 29. Hoe kunnen we gered worden? Alleen door het geloof in Jezus Christus en in zijn plaatsvervangende verzoenende dood aan het kruis; dus ook al zijn we schuldig doordat we God ongehoorzaam zijn geweest en nog steeds geneigd zijn tot alle kwaad, toch zal God zonder enige verdienste van onszelf maar alleen door pure genade de volmaakte gerechtigheid van Christus aan ons toerekenen als we berouw tonen en in Hem geloven.

Vraag 37. Hoe helpt de heilige Geest ons? De heilige Geest overtuigt ons van onze zonde, troost ons, leidt ons, geeft ons geestelijke gaven, geeft ons een verlangen God te gehoorzamen en maakt het voor ons mogelijk te bidden en Gods Woord te begrijpen.

Vraag 50. Wat betekent de opstanding van Christus voor ons? Christus overwon de zonde en de dood door lichamelijk op te staan uit de dood, zodat een ieder die in Hem gelooft, opgewekt wordt tot een nieuw leven op deze wereld en eeuwig leven op de nieuwe aarde. Zoals wij op een dag opgewekt zullen worden, zo zal deze wereld op een dag hersteld worden, maar zij die niet vertrouwen op onze Heer Jezus Christus zullen opgewekt worden tot de eeuwige dood.

In 1986 verscheen de eerste versie van *Our World Belongs to God* in de Christian Reformed Church in de Verenigde Staten, een zusterkerk van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Het werd een getuigenis genoemd, niet een confessie. 'Een getuigenis bevat wat een kerk ziet als essentieel in deze tijd. Het is meer tijdgebonden dan een confessie.' Juist daarom verscheen in 2008 een update van dit getuigenis. Peter Sinia (voorganger NGK Ede) was voorganger in de CRC en leerde daar dit geloofsgetuigenis kennen. Hij is er erg enthousiast over en gebruikt onderdelen van de tekst ook in kerkdiensten. 'In eerste instantie huiverde ik bij de gedachte aan een nieuwe belijdenis: weer een document om elkaar mee om de oren te slaan. Binnen de CRC krijgt dit document regelmatig een plek in de liturgie, als tekst van de voorganger, als belijdenis, als votum, of vlak voor het uitgaan van de kerk, om onze taak in de wereld te beschrijven. Daardoor ging deze tekst steeds meer voor mij spreken. Ik heb waardering gekregen voor de wonderlijke combinatie van een door en door gereformeerd en tegelijkertijd uiterst eigentijds geluid. Toen we OWBTG gingen vertalen in onze kerk, gaf een enkeling aan zelfs tot tranen geroerd te zijn door de tekst.'

Uitgeverij Buijten & Schipperheijn heeft plannen om deze tekst uit te geven.

Zelfs nu,
terwijl de geschiedenis zich ontvouwt
langs wegen
die we slechts ten dele kennen,
hebben wij de zekerheid
dat God met ons is in onze wereld,
alles in tedere omarming houdt
en het buigt naar zijn bedoeling.
Het vertrouwen dat God trouw is,
geeft zin aan onze dagen
en hoop aan onze jaren.
De toekomst is zeker
want onze wereld is van God.
[uit de Preambule]

Samen,
man en vrouw,
getrouwd en alleenstaand,
jong en oud –
mensheid in alle soorten en maten –
zijn wij geroepen om God te representeren,
want de Heer God schiep ons allen.
Het leven is Gods geschenk aan ons
en wij zijn geroepen om het welzijn van
al het leven te bevorderen,
het kwaad te weren van
ongeborene en zwakke,

van armen en kwetsbaren.
[uit 'Schepping']

Het doet ons groot verdriet dat de kerk,
die één Geest deelt,
één geloof, één hoop,
die alle tijden, alle plaatsen,
rassen en talen omspant,
een gebroken gemeenschap is geworden
in een gebroken wereld.

Wanneer we strijden voor de waarheid
van het evangelie en voor de gerechtigheid
die God van ons vraagt, bidden we
om wijsheid en moed.

Als onze trots en
blindheid de eenheid van Gods huisgezin
verhinderen, vragen we vergeving.
Wij zijn verwonderd en dankbaar dat
God de brokstukken verzamelt om zijn
werk te doen, en dat Hij ons nog zegent
met blijdschap, nieuwe leden,
en verrassende tekenen van eenheid.
Wij beloven dat wij de eenheid van allen
die Jezus volgen zullen zoeken en laten
zien, en we bidden voor onze broers en
zussen die lijden voor het geloof.
[uit 'De missie van Gods volk']

Belijdenis van Belhar

In hetzelfde jaar als waarin *Our World belongs to God* ontstond, verscheen in Zuid-Afrika de belijdenis van Belhar. Deze confessie is ontstaan in de laatste jaren van de apartheid in een kleurlingenkerk, de Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika. Als inspiratie is onder meer de Barmer Thesen, een theologische verklaring in protest tegen het nazisme ten tijde van de Tweede Wereldoorlog, gebruikt.

Belangrijk in de confessie van Belhar is de nadruk op eenheid van de kerk en op Gods passie voor recht en gerechtigheid. Deze confessie heeft ook buiten de grenzen van (Zuid-)Afrika betekenis gekregen. Zo heeft de Reformed Church in America de confessie naast de Drie Formulieren van Eenheid als één van de richtinggevende documenten aanvaard.

Wij geloven één heilige algemene christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen, geroepen uit heel het menselijk geslacht.

Wij geloven:

dat het verzoeningswerk van Christus zichtbaar wordt in de kerk als geloofsgemeenschap van hen die met God en met elkaar verzoend zijn (Efeziërs 2:11-22); dat de eenheid van de kerk van Jezus Christus daarom een gave én een opdracht is; dat dit een samenbindende kracht is door de werking van Gods Geest, maar tegelijkertijd een werkelijkheid die nagejaagd en gezocht moet worden en waartoe het volk van God voortdurend opgebouwd moet worden (Efeziërs 4:1-16);

dat deze eenheid zichtbaar moet worden, opdat de wereld gelove; dat gescheidenheid, vijandschap en haat tussen mensen en groepen van mensen zonde is die al door Christus overwonnen is en dat alles wat de eenheid kan bedreigen daarom in de kerk van Christus geen plaats mag hebben, maar bestreden moet worden (Johannes 17:20-23);

[uit artikel 2]

Wij geloven

dat God Zichzelf geopenbaard heeft als de Ene die gerechtigheid en ware vrede onder mensen wil brengen; dat Hij in een wereld vol onrecht en vijandschap op een bijzondere wijze de God van de

noodlijdenden, de armen en ontrechten is en dat Hij zijn kerk oproept om Hem hierin na te volgen; dat Hij verdrukten recht verschafft en hongerigen brood geeft; dat Hij de gevangenen losmaakt en blinden ziende maakt; dat Hij hen die gebogen zijn ondersteunt, de vreemdelingen behoedt, wezen en weduwen helpt en de weg van de goddelozen krom maakt; dat voor Hem zuivere en onbevleete godsdienst is om te zien naar de wezen en de weduwen in hun druk; dat Hij zijn volk wil leren goed te doen en het recht te betrachten (Deuteronomium 32:4, Lucas 2:14, Johannes 14:27, Efeziërs 2:14, Jesaja 1:16-17, Jakobus 1:27, Jakobus 5:1-6, Lucas 1:46-55, Lucas 6:20-26, Lucas 7:22, Lucas 16:19-31, Psalm 146, Lucas 4:16-19, Romeinen 6:13-18, Amos 5) dat de kerk daarom mensen in elke vorm van lijden en nood moet bijstaan, wat onder andere inhoudt dat de kerk zal getuigen en strijden tegen elke vorm van ongerechtigheid zodat het recht als water zal golgen en gerechtigheid als een immer vloeiende beek;

dat de kerk als eigendom van God moet staan waar Hij staat, namelijk tegen de ongerechtigheid en bij de ontrechten; dat de kerk als volgeling van Christus moet getuigen tegenover alle machtingen en bevoorrechten die uit zelfzucht hun eigen belang zoeken en over anderen beschikken en hen benadelen.

Daarom verwerpen wij elke ideologie die vormen van ontrechting legitimeert en elke leer die niet bereid is om vanuit het evangelie zo'n ideologie te weerstaan.

[uit artikel 4]

- Unieke aanbieding -

Lees nu het ND

altijd en overal

en ontvang **GRATIS** een Samsung Galaxy Tab 2 7" t.w.v. € 240,-!

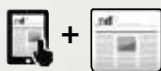
Met deze zeer handzame 7" Tablet leest u prettig waar en wanneer u maar wilt het Nederlands Dagblad. De krant met de c van christelijk.

U mag kiezen:

- **6 dagen papier + digitaal**
voor € 29,95
per maand (24 mnd)

- **6 dagen digitaal + zaterdag papier**
voor € 19,95
per maand (24 mnd)

- **6 dagen digitaal**
voor € 19,95
per maand (24 mnd)

Voor opgave en meer opties zoals 3G en een 10" versie van de Galaxy Tab kunt u kijken op onze actiewebsite

nd.nl/tablet

nd ©

UIT DE KERKEN

Overleden:

Bunschoten-Spakenburg, 2 september: ds. Johannes Cornelis Post (geboren 17 juli 1933). Predikant te Pieterburen (1967), Den Helder (1971), Schildwolde (1976), Spakenburg-Zuid (1982), Zeist (geestelijk verzorger De Wijngaard, 1990). Met emeritaat: 1998.

Steun Aix met uw gift!

In Aix is het academisch jaar weer begonnen. Kunnen ze ook dit jaar weer op u rekenen?

fjc
FACULTE JEAN CALVIN
Institut de Théologie Protestante et Evangélique

info@kampen-aixenprovidence.nl
kampen-aixenprovidence.nl
038-3327927
Bankrek. 38.49.90.630

stichting KAMPEN AIX-EN-PROVENCE

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

Zie, Ik maak alle dingen nieuw

TEKST: WOUTER VAN VEELLEN, PREDIKANT TE LOENEN-ABCOUDE ///

Sinds ik in een pastorie met een grote tuin woon, heb ik mijn oude hobby weer opgepakt: tuinieren. Nu is er van het plan om zelfvoorzienend te leven helaas nog maar weinig terechtgekomen, daar is de grond in onze tuin te arm voor. Maar ondanks de schrale grond kan er gelukkig nog regelmatig geoogst worden. Bijna iedere avond loop ik een rondje door de tuin om de bloemen en planten te inspecteren. Altijd weer sta ik verbaasd over wat er zoal groeit en bloeit.

Dank U, Vader Deze avondwandelingen door mijn achtertuin zijn voor mij de heerlijkste momenten van de dag. Vaak ben ik de hele dag met mijn hoofd bezig geweest: bidden, studeren, een preek maken, op bezoek gaan, noem maar op. Maar nu, aan het eind van de dag, is het goed om stil te worden, de stemmen in mijn hart tot zwijgen te brengen, me te verwonderen over het leven. Daar hoef ik niet ver voor te reizen, de wonderen liggen letterlijk voor het oprapen: in onze achtertuin. Courgetteplanten die vrucht dragen. Verse rucola. Lavendel in bloei. Allerlei soorten kruiden. Hommels die van bloem tot bloem gaan. Er wordt niets gezegd, geen woord gehoord, maar alles spreekt, ja, zingt van Hem. Het lied van de schepping roept een intens verlangen bij me op naar de tijd dat alles goed, recht, heerlijk zal zijn.

Verhef u boven de hemelen, God, laat uw glorie heel de aarde vervullen.
(Ps. 108:6)

Dank U, Zoon Nu moet u niet denken dat ik alleen maar wat sta te lummen in onze achtertuin. De tuin moet natuurlijk ook onderhouden worden. Na een dag alleen maar met je hoofd bezig te zijn geweest is het goed om de handen uit de mouwen te steken: schoffelen, snoeien, grasmaaien, planten, overpoten, vuile handen krijgen. Ik kan daar enorm van genieten. Ook weer: in stilte, in gedachten verzonken, alles loslaten, bij God zijn. En terwijl ik met mijn handen in de aarde wroet, kom ik in gedachten uit bij die ene dag, toen de hemel heel eventjes openging en Chris-

tus op aarde kwam: werkelijk, fysiek, levensecht. Onvoorstelbaar! Denk je eens in hoe heilig en volmaakt God is. Zijn ogen zijn te zuiver om het kwaad te kunnen aanzien (Hab. 1:13). En toch komt God door Jezus Christus onze rommel opruimen. Jezus identificeerde Zich met vuile mensen, liet zijn schone handen vullen met onze vuiligheid, vuile handen sloegen Hem aan het kruis. Kijkend naar mijn eigen, vieze handen prijs ik de Heer voor zo veel goedheid.

God heeft hem die de zonde niet kende voor ons één gemaakt met de zonde, zodat wij door hem rechtvaardig voor God konden worden.
(2 Kor. 5:21)

Dank U, Geest En wat levert het gezwog in de tuin ons op? Eerlijk is eerlijk, het is altijd weer een schamele oogst: een paar aardbeitjes, een enkele braam, een minicourgette. De prei wil maar niet groeien, de broccoli heeft het loodje gelegd, evenals de bladsla. Eigenlijk doet alleen de rucola het goed. Maar toch zijn we er blij mee. Want de paar vruchten die we jaarlijks kunnen plukken laten iets van Gods goedheid en geduld zien: Hij blijft trouw aan wat Hij gemaakt heeft! En ze zijn ook een voorproefje van wat komen gaat: straks maakt Hij alle dingen nieuw. De heilige Geest is druk bezig met de voorbereidingen voor het grote feest. Hij bidt met ons mee. Dan zullen we opnieuw wijn met Hem drinken in het koninkrijk van de Vader. Met de hele schepping zie ik uit naar die ene dag.

Want de schepping is ten prooi aan zinloosheid (...) Maar ze heeft hoop gekregen, omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.
(Rom. 8:20-21)

Altijd zingen? Soms leggen catechisanten mij de vraag voor of het inderdaad zo is dat je in de hemel dag in dag uit zingt voor God. Gaat dat op den duur niet vervelen? Dan leg ik uit dat de hemel weliswaar een heerlijke plek is, maar dat we op weg zijn naar een nog heerlijkere aarde. Dat is onze eindbestemming: een volledig gerenoveerde aarde. Straks komt God zelf bij ons wonen. Hemel en aarde komen samen in een innige omhelzing – voor altijd. En ik geloof dat er op de nieuwe aarde nog genoeg te doen valt: werken op zich is geen straf. Misschien dat ik dan maar eens aan een echte moestuin begin. Reken maar dat er straks overvloedig geoogst kan worden. Laat mij de Heer dan met mijn modderhanden prijzen. Handen vol vruchtbare aarde als een lofzang voor Hem.

Hij liet me een rivier zien met water dat leven geeft. De rivier was helder als kristal en ontsprong aan de troon van God en van het lam. In het midden van het plein van de stad en aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, die twaalf vruchten gaf, elke maand zijn eigen vrucht. De bladeren van de boom brachten de volken genezing. Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust.
(Op. 22:1-3)

Gemaakt uit hemelstof

‘TOEN GING GODS TEMPEL IN DE HEMEL OPEN EN VERSCHEEN DAAR DE ARK VAN HET VERBOND’.

(Openbaring 11:19)

De ark van het verbond was misschien wel het allerheiligste voorwerp in Gods heilige huis. Het was een kist waarin de stenen tafels bewaard werden en waarop twee gouden cherubs rustten. De ark – bladgoud op hout – was de troonzetel van de HEER. Het kostbaarste voorwerp in Israël: waar de hemel de aarde raakt, waar de HEER hof houdt.

Waar is de ark gebleven? Is die buitgemaakt of vernietigd? Er is een traditie die zegt dat de ark door vluchtelingen uit Jeruzalem is meegenomen naar Egypte en in Aksum, in Ethiopië, wordt bewaard. Maar de profeet Jeremia, die gedwongen meegaat naar Egypte, sprak deze belofte uit: ‘En als jullie dit land weer zullen bevolken, zal niemand meer over de ark van het verbond met de HEER spreken. Die komt in niemands gedachten op, hij wordt niet meer genoemd of gemist, en wordt niet opnieuw gemaakt’ (Jer. 3:16). Zou de ark voorgoed verloren zijn? Vergeet ‘m maar. Jeruzalem zelf mag ‘de troon van de HEER’ heten, zegt Jeremia. Maar aan Jeruzalem is vandaag niet zichtbaar dat de HEER er zetelt. Zou het niet mooi zijn als de verbondsark ooit wordt teruggevonden?!

Ik heb geleerd: al het geschapene is materieel en al het goddelijke is onstoffelijk. Als de Bijbel spreekt over de troon van God, dan is dat een aards beeld dat ons helpt de onzienlijke werkelijkheid te geloven. Nu vraag ik mij af: zijn de hemelse dingen misschien echter

dan de aardse? Is de ark die in Openbaring 11 getoond wordt, misschien materiëler dan die gouden troon uit de tabernakel?

Even terug naar het begin: hoe kreeg Mozes een voorstelling van hoe de ark eruit moest zien? Steeds weer staat er dat hij alles voor de tabernakel maken moet volgens het model dat de HEER hem op de Horeb liet zien (Ex. 25:9; Hebr. 8:5). De aardse uitvoering volgt het hemelse voorbeeld. Kreeg Mozes nu een visionaire projectie te zien die de creatieve verbeelding leidde? Of kreeg hij een werkelijkheid te zien die op aardse schaal kon worden nageemaakt?

Als de aardse ark na twee verwoestingen van Jeruzalem verdwenen is, kan niemand die meer terugvinden. Maar midden in de Openbaring blijkt er nog een ark te bestaan! En wel in de hemel, in de werkelijkheid van God. Bij de zevende bazuin blijkt de hemel zelf de tempel te zijn, gaat het allerheiligste open en wordt de ark zichtbaar.

Het hemelse voorwerp draagt de aardse naam: ark van het verbond. Omdat de stenen tafels van de wet erin bewaard worden. Vandaar en daarmee regeert God. De aardse ark was naar het hemelse voorbeeld gemaakt. Ik beschouw de hemelse realiteit als meer werkelijkheid dan de aardse. Er is ook hemelse materialiteit. Bij de lichamelijke van de Heer Jezus.

*Zijn de hemelse dingen
misschien echter dan de aardse?*

De vrijgeevige Geest

TEKST: PETER HOMMES, PREDIKANT TE LEERDAM EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Het ware bewijs van de Geest is een vernieuwde ervaring van de aanwezigheid en liefde van God en het begin van een echte verandering in zowel ons persoonlijk leven als in de geschapen werkelijkheid als geheel. Deze conclusie trekt Graham Tomlin in zijn vorig jaar verschenen boek over het werk van de heilige Geest.

In het boek biedt Tomlin een door-denkend van het werk van de Geest in de drie-eenheid en de gevolgen daarvan voor ons leven en onze wereld. Niet als een dorre bestudering van de drie-eenheid, maar als een theologie van de Geest die praktisch wordt doorvertaald – een doorvertaling die volgens hem hard nodig is in de wereld, in de kerk en in de theologie.

Omhelzing Tomlin zet de toon van zijn boek aan de hand van een beeld van Charlie Mackesy, christen en beeldhouwer: *the Return of the Prodigal Son* (de terugkeer van de verloren zoon, Lucas 15:11-32). De diepliggende, smachtende ogen en de stevige omarming van de vader, en de hulpeloosheid en overgave van de zoon vangen op een briljante manier het moment van verzoening tussen vader en kind, schrijft hij (pag. 29).

Tomlin ziet het beeld daarnaast ook als venster op de drie-eenheid. In het kunstwerk wordt de Geest niet zichtbaar afgebeeld, maar de manier waarop het beeld aanspreekt en je aangrijpt, wijst op de rol van de Geest. Het is de taak van de Geest om ons in de liefde van God binnen te halen door ons één

te maken met Christus. De Geest wil op een overvloedige manier ons laten delen in de omhelzing van Vader en Zoon, in de volmaakte liefde binnen de drie-eenheid.

Identiteit In zeven hoofdstukken werkt Tomlin de vrijgevigheid van de Geest uit, namelijk met betrekking tot onze identiteit (1), onze roeping (2), onze ervaring (3), onze karaktervorming (4), evangelisatie (5), de wereld (6), en de kerk (7).

Tomlin wijst erop hoe Woord en Geest altijd aan elkaar verbonden zijn in de protestantse traditie. De Geest brengt ons bij het Woord: Christus. Hij maakt ons allereerst één met Christus en brengt ons zo direct in het hart van God zelf – een hart vol liefde die ons uitnodigt, verwelkomt en verandert (pag. 43). Dat heeft

grote gevolgen voor onze identiteit. We zijn zijn geliefde zonen en dochters van de Vader, net als Jezus, dankzij het feit dat de Geest ons één maakt met Jezus. Een mens wordt een geliefd kind van God niet door middel van een intellectuele ontdekking, morele opwaardering of liturgische praktijk, maar door een ontmoeting met de God die liefde is, door de heilige Geest (pag. 39). Wie in

Charley Mackesy,
The Return of the Prodigal Son ///

aanraking is gekomen met Gods liefde, stelt zich vervolgens in dienst van Gods koninkrijk, de herschepping van dit leven en deze wereld.

Ervaring en karaktervorming Kort schrijft Tomlin over de bijzondere ervaringen van de Geest, zoals het spreken in tongen en profetie. Hij wijst erop dat de ervaring van de Geest niet voornamelijk gezocht moet worden in het dramatische, waarbij de aandacht voor Gods werking in het gewone leven naar de achtergrond verdwijnt. De ervaring van Gods liefde is onmisbaar, maar slechts een begin in het leven met God. Het is onvolwassen om telkens maar naar zo'n ervaring te verlangen. De (tijdelijke) ervaring van Gods liefde moet namelijk worden omgevormd naar een levenslange verandering: een blijvend christelijk karakter en vaste gedragspatronen. Een kernthema hierbij is verlangen. Het probleem van onze zonde zit niet zozeer in de daden die we doen, maar de verkeerde verlangens die we hebben. Als de Geest komt, brengt Hij verlangen naar iets nieuws met zich mee. Dat is de vrucht van de Geest. Wie daaruit leeft, krijgt een afkeer van gedragspatronen die eerst zo normaal leken. De Geest geeft dat er nieuwe, vaste leefpatronen ontstaan van een christelijke discipline, het volgen van christelijk onderwijs en de uitoefening van geestelijke gaven.

Evangelisatie In de laatste drie hoofdstukken gaat Tomlin in op het werk van de Geest in de wereld, via de kerk. De Geest trekt ons binnen in de liefde tussen Vader en Zoon. Daar moet evange-

lisatie dan ook op gericht zijn: niet op het overdragen van theologische waarheden, maar op het mogelijk maken van een ontmoeting met God. Gastvrijheid en openheid zijn daarom sleutelbegrippen in het evangelisatiewerk. Tegelijkertijd gaat het niet alleen om de bekering van individuele mensen, maar moet de kerk gericht zijn op het koninkrijk van God. De kerk getuigt van dat koninkrijk in de samenleving, belichaamt de nieuwe schepping en geeft

'Het is de taak van de Geest om ons in de liefde van God binnen te halen door ons één te maken met Christus'

er een voorproef van, en bouwt aan het koninkrijk door betrokken te zijn op de samenleving. Een kerk kan deze focus alleen houden als de vorm van de kerk wordt bepaald door haar doel, waarbij er een kwetsbaar evenwicht is tussen continuïteit en verandering.

Open voor de Geest In dit prikkelende boek roept Tomlin op om open te blijven staan voor de Geest als we open willen staan voor de liefde van de drie-enige God. Het boek leest niet altijd even gemakkelijk, maar maakt het werk van de Geest wel heel praktisch. Het spreekt evenwichtig over de bijzondere uitingen van de Geest en vraagt aandacht voor het brede werk van de Geest in deze wereld.

Op het punt van het werk van de Geest in ons persoonlijke leven had Tomlin wat mij betreft wel wat dieper door mogen steken naar het niveau van de kerk als lichaam van Christus. Tomlin erkent dat het belangrijk is dat de kerk een catechesetraject aanbiedt voor belangstellenden waarin het niet alleen om kennis gaat, maar ook om toepassing van die kennis in het persoonlijk leven. Hij noemt als voorbeeld de Alphacursus,

ontwikkeld in de kerk van Holy Trinity Brompton, waar Tomlin nauw bij betrokken is. Maar juist de Alphacursus kent bewust een bepaalde mate van vrijblijvendheid ten opzichte van de kerk. Mijns inziens moet de gemeente zelf in haar erediensten en ontmoetingen open zijn voor belangstellenden en een werkplaats zijn van de heilige Geest. Zo kan de gemeente in haar samenkomsten een plek zijn waar belangstellenden God kunnen ontmoeten. In de kerk mag op een begrijpelijke manier het leven van Gods koninkrijk zichtbaar en hoorbaar zijn.

Het boek ademt ten slotte het gebed tot de heilige Geest. Een kerk die niet voortdurend het gebed 'kom, heilige Geest' bidt, en verwacht dat dit gebed verhoord wordt, zal het niet alleen aan energie en visie ontbreken, maar zal ook haar eigen identiteit en doel kwijtraken. Een kerk die dat gebed doorlopend vol verwachting bidt, zal niet snel een saaie plek worden en altijd een frisheid hebben die de Geest die alles nieuw maakt met zich meebrengt (pag. 226).

N.a.v. Graham Tomlin, *Een Geest van overvloed - De drie-eenheid, de kerk en de toekomst van de wereld*. Amsterdam (Buijten & Schipperheijn Motief), 2012. 192 pagina's, € 16,90.

SCHOOLDAG KAMPEN

De Schooldag van de TU Kampen, die D.V. gehouden wordt op 28 sept. a.s., heeft als thema: Het profiel van een christen in een postchristelijke samenleving. Tijdens de opening en in diverse workshops wordt stevig ingegaan op vragen als: hoe ziet het profiel van een christen in postchristelijk Nederland anno 2013 eruit? Hoe kunnen christenen zelf concreet handen en voeten kunnen geven aan dit profiel? Wat zijn de bedreigingen en de kansen voor het profiel van een christen in de huidige samenleving? Welke krachten en welke tegenkrachten zijn er aan het werk? Tijdens de workshops is er ruim gelegenheid voor interactie tussen workshopleiders en bezoekers.

Er staan workshops gepland over de volgende deelthema's: 1. Postchristelijke context; 2. Praktische vorming; 3. Het profiel van de kerk; 4. Strijd in het profiel van een christen; 5. Een missionair profiel; 6. Een spiritueel profiel; 7. Een vrijmoedig of een voorzichtig profiel?; 8. Inspirerende voorbeelden; 9. Geen woorden maar daden; 10. Een dienstbaar profiel; 11. Psychologische barrières.

Tien sprekers van binnen en van buiten de universiteit hebben reeds een bijdrage aan de schooldag toegezegd: Koert van Bekkum, Theo Boer (PThU), Hans Burger, Ad de Bruijne, James Eglinton, Kees Haak, Peter van de Kamp, Barend Kamphuis, Hans Schaeffer en Harmen van Wijnen (PThU).

REGIOBIJEENKOMSTEN WERKEN AAN WERK

WerkenAanWerk is de naam van het unieke samenwerkingsverband tussen de diaconale steunpunten van GKv, CGK en NGK en christennetwerk|gmv om werkhouders in onze kerken te ondersteunen. De samenwerking tussen de diaconale steun-

punten en christennetwerk|gmv is bedoeld om kerken meer bewust te maken van de verschillende aspecten van werkloosheid. Daarnaast worden kerken gefaciliteerd in het ondersteunen van werkhouders.

In oktober 2013 worden er voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd op een zestal plaatsen in Nederland: Groningen, Boskoop, Zwolle, Biezeling, Leeuwarden en Veenendaal. Het is de bedoeling dat hierdoor een netwerk van lokale initiatieven ontstaat waardoor werkhouders elkaar ontmoeten, ervaringen delen en elkaar bemoedigen en stimuleren. Het opzetten van deze lokale groepen kan worden ondersteund door christennetwerk|gmv. Ga voor concrete informatie over de plaatselijke voorlichtingsbijeenkomsten naar www.diaconaalsteunpunt.nl.

PRAKTIJKCENTRUM VAN START

Binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) is per 1 september 2013 het Praktijkcentrum gestart, om de kerken te ondersteunen en te begeleiden bij het gemeente-zijn in een gesecculariseerde cultuur. Het Praktijkcentrum bundelt wetenschappelijk en praktijkgericht theologisch onderzoek van de Theologische Universiteit Kampen en de Gereformeerde Hogeschool Zwolle, en praktijkervaring en dienstverlening van Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken.

Het Praktijkcentrum zal het werkprogramma richten op de vraagstukken die leven in de kerken en bij de uitvoering van het werkprogramma actief gebruikmaken van de grote kennis en ervaring die aanwezig is in de kerken. Op deze manier wordt

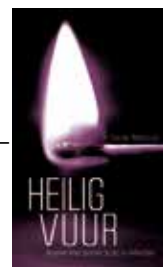
een goede aansluiting verzekerd tussen de kerkelijke praktijk en praktijkgericht onderzoek, informatie en dienstverlening die het Praktijkcentrum ten dienste van de gemeenten ontwikkelt en aanbiedt. Zie voor meer informatie en voor het actuele aanbod: www.praktijkcentrum.org.

ARK MISSION INSPIRATIEDAG

Ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van Ark Mission wordt op vrijdagmiddag 27 sept. a.s. in Doorn een Inspiratiedag georganiseerd, om samen met christelijke professionals na te denken over de vraag: hoe slagen we erin de Bijbelse boodschap over te brengen? Deze Inspiratiedag is voor iedereen die ambtshalve/professioneel betrokken is bij het overdragen van de Bijbelse boodschap in deze tijd binnen kerken en gemeenten, in studie en onderwijs, voor uitgeverij, radio- en tv-producenten, non-profit organisaties, etc. Diverse sprekers zullen actuele thema's behandelen, waarbij ook de aanwezigen in de zaal nauw betrokken zullen worden. U hebt uitgebreid de gelegenheid om kennis te maken met Ark Mission en haar projecten. Uiteraard is er ook genoeg ruimte voor ontmoeting. Ga voor meer informatie over het programma en voor inschrijving naar www.arkmission.nl/contact/inschrijving-ark-mission-inspiratiedag

Heilig vuur

Geloven is voor jongeren niet vanzelfsprekend. Dat geldt ook voor degenen die in de kerk zijn opgegroeid. Hoe wakker je als ouders en jeugdwerkers het – soms smeulende – geloofsvuurtje aan? **Corjan Matsinger** deelt in dit boek negen inzichten rond jongerenwerk die hij heeft opgedaan als jeugdwerker voor Youth for Christ.

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten.nl – in de boekwinkel – 144 p., € 12,90